

ZEYD İBN SABİT

EYD ibn Sabit ibn ad-Dahhak ibn Zeyd ibn Lawzan ibn Amr ibn Abd ibn Awf ibn Ğanam ibn Malik ibn an-Naccar al-Ansarî al-Hazracî. Annesi a-Nawwar binti Malik ibn Muaviye ibn Adî ibn Âmir ibn Ğanam ibn Adî ibn an-Neccar'dır. Künyesi Ebu Saîd'dir. Künyesinin Abu Abdirrahman veya Abu Harice olduğu da söylenmiştir.

Babasının katlolunduğu Buas harbinde henüz altı yaşında olan Zeyd, Resulullah (S.A.V.) Medine'yi teşriflerinde on bir yaşında bulunuyordu. Bedir harbine katılmak istediği zaman Resûli Ekrem (S.A.V.) kendisini küçük görmüş, isteğini kabul etmemişti. Uhud harbine iştirak edip etmediğinde tereddüt vardır. Fakat Handek harbine iştirak etmiştir. Handek'te müslümanlarla beraber toprak taşırdı. Allah'ın Resülü : «Ne güzel çocuk!» demişti. Tebük günü Benü Mâlik ibn an-Naccâr'ın bayrağı Ammâre'de idi. Resul-i Ekrem (A.) ondan alıp Zeyd'e verdi. Ammâre : «Ya Resûlâllâh, yoksa aleyhimde bir şey mi duydun?» deyince Resulullah : «Hayır, ama Kur'an ondadır. Zeyd, Kur'an'ı senden çok bilir.» buyurdu.

Zeyd hem vahiy kâtibi, hem de Peygamberrin diğer işlerinde sekreteri idi (1). Resul-i Ek-

Süleyman ATEŞ

(Ankara Üniversitesi
İlâhiyat Fakültesi)

rem Medine'ye geldikleri zaman Zeyd'i kendisine medhederek : «Bu çocuk Neccâr oğullarındandır, on yedi sûre bellemiş» demişler, Zeyd de bu sureleri Resûl-i Ekrem'e okumuş, onun takdirini kazanmıştı. Resulullah kendisine : «Sen İbrânice yazmayı öğren, çünkü ben mektuplarımı yahudilere (okutup, yazdırmağa) güvenemiyorum, fazla veya eksik yazmalarından korkuyorum. Böyle hiç kimsenin (gelen mektupları) okuyamaması hoşuma gitmiyor.» demişti. Zeyd bu emir üzerine İbrânice'yi on yedi günde öğrenmişti. «Ben onlara yazardım, onlar Resûlüllah'a yazdıkları zaman kendisine okurdum.» diyor (2).

Ashâb arasında ferâizi en iyi bilen zat, Zeyd ibn Sabit idi. Hz. Peyğamber (S.A.V.) : «Ümmetimin en çok ferâiz bilen Zeyd ibni Sabit'tir» buyurmuştur. Bu Hadisten dolayı İmam Şâfiî ferâizde Zeyd'in sözlerini tercih etmiştir.

Ne Ömer, ne de Osman (R.A.) kaza, fetva ve ferâizde Zeyd'e kimseyi takdim etmezlerdi. Ömer (R.A.) bir hutbesinde : «Ferâizden bir şey sormak isteyen, Zeyd ibni Sabit'e gitsin.» demişti. Hz. Ömer, Zeyd'i kaza işlerine memur etti ve kendisine bir maaş bağladı (3).

Hz. Resûl'den sonra Ebu Bekir ve Ömer'e de kâtiplik yapan Zeyd, Hz. Ebu Bekir devrinde Kur'an derleme komisyonunun başkanı olduğu gibi, Hz. Osman devrinde de Kur'an'ın tek nüshasını çoğaltma komisyonunun da başkanı olmuştur.

Hz. Ömer, iki haccı esnasında ve bir de Şam seferinde olmak üzere üç defa Zeyd'i yerine vekil bırakmıştır. Hz. Osman da Hacca gittiği zaman yerine Zeyd'i vekil bırakırdı.

Yemâme harbinde Zeyd'e bir ok değmişse de zarar vermemiştir.

Zeyd, Osman'ın beytulmaline me'mur idi (yani hazine bakanı idi). Dolayısıyla Osman'a bağlı idi. Hz. Ali'nin tarafına katılmamakla beraber onun fazlını kabul eder ve ona hürmet ederdi. Kaynaklar Zeyd'i altı fetva sahibinden

biri olarak gösterirler. Bu altı fetva sahibi şunlardır : Ömer, Ali, İbni Mes'ud, Übeyy, Ebu Musa ve Zeyd ibn Sabit'tir.

Bir defa Zeyd bineğine bineceği sırada Abdullah ibn Abbas Zeyd'in bineğini tutmuş, Zeyd : «Ey Resûlüllâh'ın amcasının oğlu, müsaade et, bırak.» demiş, İbni Abbas da : «Biz ulemamıza, büyüklerimize böyle yaparız.» cevabını vermişti (4).

Çoluk çocuğu arasında şakacı, halk arasında vakarlı idi. Sahabeden İbni Ömer Ebu Saîd, Ebu Hüreyre, Enes, Sehl ibn Said, Sehl ibn Hanîf, Abdullah ibn Yezîd tâbiündan Saîd ibn Müseyyib, Kâsım ibn Muhammed, Süleyman ibn Yesar, Eban ibn Osman, Bişr ibn Saîd ve Zeyd ibni Sabit'in oğulları Harice ve Süleyman ve başkaları Zeyd ibni Sabit'ten rivayet etmişlerdir.

Hz. Enes şu Hadisi Zeyd'den rivayet etmiştir : «Allah'ın Resülü (S.A.V.) ile sahur yemeğini yedik, sonra namaza kalktı. Dedim ki : Ezanla sahur arasında ne kadar bir zaman vardı? Elli âyet okuyuncaya kadar bir zaman vardı, dedi.»

Zeyd, 45 senesinde vefat etmiştir. 42, 43, 51 ve 55 senesinde vefat ettiğini söyleyenler de vardır. Namazını Mervan ibn al-Hakem kıldırmıştır (5).

Öldüğü zaman Abdullah ibn Abbas Zeyd'in kabrini işaret ederek : «Başka kimsenin bilemeyeceği meseleleri bilen adam ölüyor ve ilmini beraber götürüyor.» dedi. Ebu Hüreyre de : «Bu ümmetin hibri öldü. Umulur ki Allah İbni Abbas'ı ona halef yapar.» demişti (6).

Hassan ibn Sabit de Zeyd'in vefatı üzerine şu mersiyyeyi söylemişti : «Fa man li'l-kawafi ba'da Hassan wa'bnihi Wa man li'lmaânî ba'da Zayd ibni Sabit : Hassan'dan ve oğlundan sonra kim şiir söyleyecek? Zeyd ibni Sâbit'ten sonra kim manaya âşina olacak?!» (7)

(2) Aynı eser, s. 221; Şihabi'd-Din Abu'l-Fadl Ahmad ibn Ali al-Askalanî, al-isabe fi temyizi's-sahabe, c. 1, s. 561. Matbaatu's-Saade, Mısır, 1328; Ebu'l-Hasan al-Belâzur, Futuhu'l-Buldan, s. 460.

(3) Muhammed ibn Sa'd, Kâtibu'l-Wakidî, at-Tabakatu'l-Kubrâ, c. 2, s. 115-116.

(4) Aynı eser, s. 117; Usdu'l-Gabe, c. 2, s. 223.

(5) Aynı eser, s. 223.

(6) at-Tabakatu'l-Kubra, c. 2, s. 117.

(7) al-Isabe, c. 1, s. 562.